

SPECIAL PREVENTION OF OFFENSES CARRIED OUT BY THE OFFENSES OF THE INTERNAL AFFAIRS BODIES FOR THE PREVENTION OF OFFENSES

Amanov Abrorjon Abdullaevich

Professor of the Institute for Advanced Training of the Ministry of
Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14513502>

ARTICLE INFO

Received: 11th December 2024

Accepted: 17th December 2024

Online: 18th December 2024

KEYWORDS

Internal affairs bodies, crime
prevention services, crime
prevention, special crime
prevention, measures.

ABSTRACT

*The article discusses the activities of the special
prevention of offenses carried out by the crime prevention
services of the internal affairs bodies, and offers proposals
and recommendations for the more effective organization
of this activity.*

ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ПРОФИЛИКТИКАСИ ХИЗМАТЛАРИ ТОМОНИДАН АМАЛГА ОШИРИЛАДИГАН ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ МАХСУС ПРОФИЛАКТИКАСИ

Аманов Абдоржон Абдуллаевич

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги

Малака ошириш институти профессори

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14513502>

ARTICLE INFO

Received: 11th December 2024

Accepted: 17th December 2024

Online: 18th December 2024

KEYWORDS

Ички ишлар органлари,
ҳуқуқбузарликлар
профилактикаси хизматлари,
ҳуқуқбузарликлар,
ҳуқуқбузарликларнинг махсус
профилактикаси, чора-
тадбирлар.

ABSTRACT

*Мақолада ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар
профилактикаси хизматлари томонидан амалга
ошириладиган ҳуқуқбузарликларнинг махсус
профилактикаси фаолияти хусусида фикр
юритилиб, мазкур фаолиятни янада самарали
ташқил этишга оид таклиф ҳамда тавсиялар
билдирилган.*

Юртимизда шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари ҳимоя қилинишини таъминлаш, жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш, қонунийликни мустаҳкамлаш, шунингдек, ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиши сабабларини ва уларга имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш, ўрганиш, бартараф этиш чора-тадбирларини амалга ошириш, ҳуқуқбузарликдан жабрланувчиларни, ҳуқуқбузарликлар содир этишга мойил бўлган, ҳуқуқбузарлик

содир этган, шу жумладан илгари судланган ва озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод қилинган шахсларни ижтимоий реабилитация қилиш ва ижтимоий мослаштириш, жисмоний шахсларнинг ҳуқуқбузарликдан жабрланувчига айланиши хавфини камайитиришда, бошқача айтганда, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишда ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профиликтикаси хизматлари муҳим аҳамият касб этади.

Хусусан, Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»¹ги қонунида ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширувчи ва унда иштирок этувчи органлар ҳамда муассасалар тизими, уларнинг ваколатлари баён этилган бўлиб, ушбу фаолиятни амалга оширувчи органлардан бири сифатида - Ўзбекистон Республикаси ички ишлар органлари қайд этилган. Ички ишлар органлари тизимида эса, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини асосий ва кенг доирада амалга оширувчи таркибий тузилма Жамоат хавфсизлиги департаменти Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари ҳисобланади ва Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»²ги қонунига биноан, улар томонидан амалга ошириладиган ҳуқуқбузарликлар профилактикаси турларидан бири бу – *ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикасидир.*

Ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикаси – ҳуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи органлар ва муассасаларнинг айрим турдаги ҳуқуқбузарликлар профилактикасига, бу турдаги ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиши сабабларини ва уларга имкон бераётган шарт-шароитларни бартараф этишга, айрим тоифадаги шахсларни аниқлаш ва уларга профилактик таъсир кўрсатишга қаратилган махсус тадбирларни ишлаб чиқиш ҳамда амалга оширишга доир фаолиятidir.

Таъкидлаш лозимки, айрим турдаги ҳуқуқбузарликларнинг, шахслар тоифаларининг кўпайиши, жамоат тартиби ва жамоат хавфсизлигига, шахс, жамият ва давлат манфаатларига тажовуз қилувчи хатарлар ва таҳдидларнинг юзага келиши ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикасини амалга ошириш учун асос бўлади. Мазкур фаолиятни амалга оширишда эса, ички ишлар орган-лари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари муҳим аҳамият касб этади.

Ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикасининг ўзига хос жиҳатларидан бири шуки, у фақат ҳуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи субъектлар ташаббуси ва раҳбарлиги остида, олдиндан ишлаб чиқилган ва ички буйруқ билан тасдиқланган махсус режалар асосида амалга ошириладиган махсус тадбирлардан иборатдир. Хусусан, ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикасини илгари судланган шахслар, алкогольни суиистеъмол қилувчи ёки гиёҳвандлик воситаларини, психотроп моддаларни ва ақл-ирода фаолиятига таъсир этувчи бошқа моддаларни истеъмол қилувчи шахслар ҳамда вояга етмаганлар ўртасида доимий равишда

¹ Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://Lex.uz>.

² Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://Lex.uz>.

самарали ташкил этиш ва амалга ошириш мақсадида махсус профилактик режалар ишлаб чиқиб, ушбу режалар асосида (масалан, гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва ақл-ирода фаолиятига таъсир этувчи бошқа моддаларнинг ноқонуний айланмасига қарши – «Қорадори»; терроризм ва экстремизм билан боғлиқ ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўйича – «Антитеррор»; вояга етмаганлар ўртасидаги назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўйича – «Ўқувчи», «Ўсмир» ва бошқа) амалга оширадilar. Бошқача айтганда, ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикаси кўпинча криминоген вазият оғир бўлган ҳудудларга ҳамда ҳуқуқбузарлик содир этишга мойил шахсларга йўналтирилиши, шунингдек алоҳида кўрсатма ва топшириқлар асосида амалга оширилиши билан профилактиканинг бошқа турларидан ажра-либ туради.

Ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикасини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда эса, ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг фаолиятини ташкил этиш ва мувофиқлаштириш, ушбу фаолият устидан доимий назорат, таҳлил ҳамда режалаштиришнинг ўз вақтида амалга оширилиши муҳим аҳамиятга эга.

Шу билан бирга, ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактик тадбирлари амалга оширилаётган ҳудуднинг ва даврнинг ўзига хос хусусиятларини, ҳуқуқбузарликларни келтириб чиқарувчи ҳамда уларнинг содир этилишига имконият яратувчи омилларнинг моҳиятини, ҳуқуқбузарлик содир этувчиларнинг шахси, ушбу турдаги ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда ички ишлар органларининг куч ва имкониятларини ўрганган ҳамда ҳисобга олган ҳолда ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқдир. Яъни, ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактик тадбирларини ўз жойида ёки вақтида, сифатли ва келажак учун самарали амалга оширилишида барча таркибий тузилмалар ўзларининг ойлик, чораклик ва йиллик ҳисоботларида тегишли ҳудудларида қайси турдаги ҳуқуқбузарликлар ёки шахслар тоифалари кўпаётганлиги ҳамда жамоат тартиби ва жамоат хавфсизлигига, шахс, жамият, давлат манфаатларига тажовуз қилувчи салбий ҳолатлар ҳақида акс эттиришлари ҳамда келажакдаги фаолиятлари учун ишлаб чиқиладиган режаларида уларни олдини олиш бўйича тадбирлар белгилашлари ва амалга оширишлари уларга бириктирилган ҳудудларда нафақат ҳуқуқбузарликлар ҳолатига балки, шу ҳудуддаги жамият ривожига ўзининг ижобий таъсирини кўрсатади.

Айтиш мумкинки, ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикаси тадбирларини икки йўналишда амалга оширишлари мақсадга мувофиқдир:

1. Ҳуқуқбузарликларнинг махсус криминологик профилактикаси – яъни, ҳуқуқбузарлик содир этган ёки содир этишга мойил ғайриижтимоий хулқ-атвор ва турмуш тарзига эга шахслар тоифасини камайтиришга йўналтирилган махсус профилактика;
2. Ҳуқуқбузарликларнинг махсус виктимологик профилактикаси – яъни, содир этилган ҳуқуқбузарликлардан жабрланганлар ва келгусида содир этилиши мумкин бўлган ҳуқуқбузарликлардан жабрланиш эҳтимоли юқори бўлган шахслар тоифасини камайтиришга йўналтирилган махсус профилактика.

Ўзбекистон Республикаси «Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»³ги қонунига кўра, айрим турдаги хуқуқбузарликлар профилактикасига, бу турдаги хуқуқбузарликларнинг сабаблари ва содир этилишига имкон бераётган шарт-шароитларни бартараф этишга, айрим тоифадаги шахсларни аниқлаш ва уларга профилактик таъсир кўрсатишга қаратилган махсус тадбирларни ишлаб чиқиш ҳамда амалга оширишга доир чора-тадбирлар қуйидаги йўналишларда ташкил этилади:

– илгари судланган шахслар ўртасида хуқуқбузарликларнинг махсус профилактикаси;

– спиртли ичимликка ружу қўйган, гиёҳвандлик воситалари, психотроп моддалар ва ақл-ирода фаолиятига таъсир этувчи бошқа моддаларни истеъмол қилувчи шахслар ўртасида хуқуқбузарликларнинг махсус профилактикаси;

– вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва хуқуқбузарликларнинг махсус профилактикаси.

Илгари судланган шахслар ўртасида хуқуқбузарликларнинг махсус профилактикаси профилактика хизматлари фаолиятининг асосий йўналишларидан бири ҳисобланади⁴. Юртимизда бугунги кунда илгари судланган шахслар ўртасида хуқуқбузарликлар профилактикаси бўйича салмоқли ишлар амалга оширилаётганлигига қарамай, олиб борилган ўрганишлар ҳали соҳада қилиниши лозим бўлган ишлар талайгина эканлигини намоён этмоқда. Хусусан, статистик маълумотларга мурожаат этадиган бўлсак, 2024 йилнинг 9 ойида илгари судланган шахслар билан етарлича профилактик тадбирлар ўтказилмаганлиги сабабли бу тоифа шахслар томонидан 4 903 та, профилактик ҳисобда турган илгари судланган шахслар томонидан 1 113 та, маъмурий назоратда турганлар томонидан 638 та, шундан ўта хавfli рецидивистлар томонидан 20 та жиноятлар содир этилган. Жиноятларни содир этган 36 245 нафар шахсларнинг 4 011 нафарини илгари судланган шахслар ташкил қилади⁵. Мазкур ҳолатлар эса, илгари судланган шахслар ўртасида хуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш нақадар муҳим эканлигини намоён этмоқда.

М.З. Зиёдуллаев, илгари судланганлар ўртасида хуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишда профилактика инспекторлари томонидан ички ишлар органлари маъмурий назорати остидаги шахслар, маъмурий назорат таъсирига тушмайдиган илгари судланганлар ва озодликдан махрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазоларга тортилган ва шартли ҳукм килинган шахсларни профилактик ҳисобга олиб, улар билан профилактик ишларни олиб боришга асосий эътибор қаратилади⁶, деб таъкидлайди. Дарҳақиқат, қайд этилган тоифалар билан олиб бориладиган профилактик ишлар бугунги кунда муҳим аҳамият касб этади.

³ Ўзбекистон Республикасининг «Хуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://Lex.uz>.

⁴ Мухторов Ж.С. Ички ишлар идоралари профилактика хизматлари томонидан жиноятларнинг олдини олишни таъминлаш: юрид. фан. номз. дис. ... автореф - Т., 2009. - Б. 12.

⁵ Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг таҳлилий маълумотлари.

⁶ Зиёдуллаев М.З. Ички ишлар органларининг таянч пунктларини бошқаришни такомиллаштириш. Монография. - Т., 2018. -Б. 48-49.

Ушбу йўналишда муаммоли ҳолатларни бартараф этиш учун жазони ўтаётган шахсларни тизимли равишда касб-ҳунарга ўқитиш ёки уларни касбга ўргатиш жараёнини ташкил этиш ва жазони ижро этиш муассасидан озод этилган шахсларни иш билан таъминлашда маҳаллий ҳокимликлар ҳузуридаги ижтимоий мослашув марказларининг масъулиятини ошириш лозим. Шу билан бирга, жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинган шахсларнинг ижтимоий-маиший муаммоларини ҳал этишда фуқаролик жамияти институтлари билан кенг доирада ҳамкорлик қилиш ва ушбу жараёнларда яқиндан кўмаклашган фуқаролик жамияти институтларини рағбатлантириш амалиётини янада кенгайтириш мақсадга мувофиқдир.

Алкоголни суистеъмол қилувчи ёки гиёҳвандлик воситаларини, психотроп моддаларни ва ақл-ирода фаолиятига таъсир этувчи бошқа моддаларни истеъмол қилувчи шахслар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикаси чора-тадбирларини амалга оширишда ҳам ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари муҳим аҳамият касб этади ва ушбу йўналиш соҳа ходимларидан ўзига хос масъулият талаб қилади.

Криминолог олимлар сурункали алкоголизм ва гиёҳвандликни ўзига хос аномал ҳолатлардан бири сифатида баҳолаб, кўп ҳолларда ҳуқуқбузарлик содир этилишига олиб келишини ҳамда бундай шахслар жиноят содир этишга мойил эканини⁷ таъкидлайдилар. А.Б. Кулахмедовнинг фикрича, гиёҳвандлик, наркоагрессия ижтимоий хавфи ва сон жиҳатдан ўсиш даражасига эга бўлиб, барча мамлакатлар учун бирдек хосдир⁸.

Айтиш мумкинки, бугунги кунда мамлакатимизда ушбу тоифадаги шахслар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг махсус профилактикаси бўйича ҳам салмоқли ишлар амалга оширилмоқда. Лекин, мазкур йўналишда олиб борилган ўрганишлар ҳали олдинда қилинадиган ишлар кўплигини акс эттирмоқда. Хусусан, 2024 йилнинг 10 ойида республикаимизда маст ҳолда содир этилган жиноятлар 1 841 тани ташкил этгани⁹ ҳам ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг мазкур тоифадаги шахслар билан доимий равишда тегишли профилактик чора-тадбирларни амалга ошириб боришлари нақадар муҳим эканлигини намоён этмоқда. Хусусан, ушбу йўналишда улар Р.А. Семенюк қайд этганидек, бу жараёнда врач-наркологлар ва тиббий муассасаларнинг бошқа мутахассислари билан доимий ҳамкорлик қилиши алоҳида аҳамиятга эга¹⁰. Шунингдек, ушбу йўналишда қуйидаги ишларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир:

биринчидан, тегишли ҳудудларда ушбу тоифадаги шахслар кўпайишини олдини олиш мақсадида махсус профилактик чора-тадбирларни кучайтириш, яъни, бунда

⁷ Криминология: Дарслик / З.С. Зарипов, Ю.С. Пулатов, Г.А. Аванесов ва бошқ.; проф. З.С. Зарипов таҳрири остида. - Т.: УзР ИИВ Академияси, 2006. – Б.78.

⁸ Кулахмедов А.Б. Гиёҳвандлик жиноятларининг амалиётига оид фикрлар // Ҳуқуқ–Право–Law. – 2004. – № 3. – Б. 89.

⁹ Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг таҳлилий маълумотлари.

¹⁰ Семенюк Р.А. Эффективность профилактической работы участковых уполномоченных полиции с лицами, употребляющими наркотические средства // Юридическая наука и правоохранительная практика. – 2014. - № 2. - С. 114.

мунтазам равишда спиртли ичимликлар сотишга ихтисослашган дўконларни, шу билан бирга дорихоналар фаолиятини назоратга олиш;

иккинчидан, ушбу тоифадаги шахсларни нормал ҳаёт тарзига қайтариш бўйича амалга ошириладиган махсус профилактик чора-тадбирларни янада кучайтириш, яъни, бунда аввало ушбу йўналишдаги фаолиятни тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қайта кўриб чиқиш. Масалан, шахсни мажбурий тиббий даволанишга юбориш тартибини соддалаштириш ҳамда уларни даволаниши учун етарли тиббий шароитлар яратиш.

Ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолиятининг ўзини ҳам ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасидаги алоҳида йўналиш сифатида белгилаб олишимиз лозим. Сабаби, вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси мазмунига кўра умумий, якка тартибдаги ва виктимологик профилактика чора-тадбирларини амалга оширишни ҳам талаб қилади¹¹. Хусусан, Президентимиз Шавкат Мирзиёев ҳам ёшлар ҳаракатининг IV қурултойида «Бизнинг энг муҳим йўналишимиз – бу ёшлар. Бу масалани ҳал этсак, катта ўзгаришларга эришамиз»¹² деб таъкидлаган эди. Хусусан, бугунги кунда юртимизда вояга етмаганларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини таъминлаш борасида кенг миқёсида ижобий ислохотлар амалга оширилмоқда. Масалан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Вояга етмаганларга ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»¹³ги қарори билан вояга етмаганларга ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатишнинг мутлақо янги тизими жорий этилди. Ушбу тизим асосида, давлат ва жамоатчилик ёрдамига муҳтож бўлган вояга етмаганлар билан ишлашнинг аниқ тартиби белгиланиб, болалар билан қандай ишлаш кераклиги кўрсатиб берилди. Лекин, амалга оширилаётган ижобий ислохотларга қарамасдан, вояга етмаганлар томонидан содир этилаётган ҳуқуқбузарликлар сони сезиларли даражада камаймасдан қолмоқда. Мисол учун, 2024 йилнинг 10 ойида вояга етмаганлар томонидан 2215 та жиноятлар¹⁴ содир этилганлиги, улар ўртасида ҳуқуқбузарликларни олдини олиш борасида таълим муассасалари ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ҳудудларида тарбиявий ишларни янада кучайтириш, ота-оналарнинг ўз фарзандлари тарбиясига бўлган масъулиятини ошириш ҳамда уларнинг бўш вақтларини мазмунли ташкил этиш борасида тизимли ишларни амалга ошириш лозимлигини кўрсатмоқда.

Дарҳақиқат, назоратсиз қолдирилган ва уй-жойини ташлаб кетган вояга етмаганларни ўз вақтида аниқлаш ва улар билан ишлаш, ҳуқуқбузарлик содир этувчи вояга етмаганларни, уларни жиноят ва жамиятга зид бошқа ҳаракатларга жалб этувчи

¹¹ Зиёдуллаев М.З. Милиция таянч пунктлари: қилинаётган ишлар, муаммо ва таклифлар. // *Bola va zamon*. - 2008. - № 3. - Б. 34.

¹² Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракатининг IV қурултойидаги нутқи. 2017 йил 1 июль // Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий вебсайти – www.president.uz.

¹³ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 3 августдаги «Вояга етмаганларга ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 490-сон қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси - <http://Lex.uz>.

¹⁴ Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг таҳлилий маълумотлари.

шахсларни аниқлаш ва тегишли профилактик ишларни олиб бориш ҳамда вояга етмаганлар ўртасида уюшган жиноятчиликнинг олдини олиш ушбу соҳадаги устувор йуналишлардир¹⁵.

Шунингдек, вояга етмаганлар ўртасида ҳуқуқбузарликлар профилактика-сини амалга оширишда уларнинг шахси ва ён-атрофидагиларнинг ўзига хос жиҳатлари, қай даражада ижтимоий жиҳатдан хавфли аҳволда эканлиги, оиладаги тарбия шароитлари ҳамда содир этилган ҳуқуқбузарлик ёки ғайриижтимоий хатти-ҳаракатларнинг хусусиятини ҳисобга олиши талаб этилади¹⁶. Шу билан бирга, вояга етмаганлар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси ижтимоий жиҳатдан хавфли аҳволда бўлган вояга етмаганларни аниқлаш, ижтимоий-педагогик реабилитация қилиш, ҳуқуқбузарлик ёки бошқа ғайриижтимоий хатти-ҳаракатлар содир этишларининг олдини олишга қаратилган чора-тадбирларни назарда тутати¹⁷.

Мазкур йўналишда ҳуқуқбузарликлар профилактикасини самарали ташкил этиш ва жамиятимиз келажаги бўлмиш вояга етмаганлар орасида ҳуқуқбузарликларни олдини олиш мақсадида манфаатдор вазирлик ва идоралар ҳамда жамиятимизда кун сайин ўрни мустаҳкамланиб бораётган фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорликда маҳаллий урф-одат анъаналаримизда келтирилганидек, «*Бир болага етти қўшни ота-она*» тамойили асосида вояга етмаганлар билан ишлаш тизимини такомиллаштириши мақсадга мувофиқдир. Шу билан бирга, фарзандларини ўқитиш ва уларга таълим-тарбия бериш борасидаги мажбуриятларини лозим даражада бажармаган ота-оналар билан фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларида самарали ишларни ташкил этиш ва масъулиятсизликка йўл қўйган ота-оналарни маҳаллаларда муҳокама қилиш амалиётини йўлга қўйиш лозим.

Шунингдек, Вояга етмаганларни ота-оналари, уларнинг ўрнини босувчи шахслар ҳамда бошқа катта ёшдагиларнинг ғайриижтимоий хатти-ҳаракатлари ва таъсиридан ҳимоя қилиш, уларни ҳуқуқбузарликларга, спиртли ичимлик ва гиёҳвандлик воситаларини истеъмол қилишга, тиламчиликка жалб этадиган ота-оналар, уларнинг ўрнини босувчилар ва бошқа шахслар ҳамда ижтимоий жиҳатдан хавфли аҳволда бўлган оилаларни аниқлаш, улар билан профилактик ишларни ташкил этиш ва бу борадаги ишларда ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлигига алоҳида аҳамият бериш мақсадга мувофиқдир. Хусусан, вояга етмаганларни ватанпарварлик, фуқаролик туйғуси, бағрикенглик, қонунларга, миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат руҳида, зарарли таъсирлар, турли оқимларга қарши тура оладиган, ҳаётга бўлган қатъий ишонч ва қарашларга эга қилиб тарбиялаш ҳамда уларни ахлоқий

¹⁵ Вецкая С.А. Некоторые аспекты деятельности сотрудников полиции по профилактике наркопреступности среди несовершеннолетних // Общество и право. – 2013. – № 4. – С. 138.

¹⁶ Исмаилов И., Зиёдуллаев М., Исраилова Н., Азимова Ф. Вояга етмаганлар назоратсизлиги ва ҳуқуқбузарликларининг олдини олиш: Укув-амалий кулланма. – Т.: Республика болалар ижтимоий мослашуви маркази, 2011. – Б. 102.

¹⁷ Бердиев Ш. Вояга етмаганлар томонидан ҳуқуқбузарлик содир этилишининг олдини олишнинг ўзига хос хусусиятлари // Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни ижросини таъминлашнинг асосий йўналишлари: Республика илмий-амалий конференцияси материаллари (2015 йил 12 март). – Т.: ЎзР ИИБ Академияси, 2015. – Б. 22.

негизларни бузишга олиб келадиган хатти-ҳаракатлардан, терроризм ва экстремизм, сепаратизм, фундаментализм, зўравонлик ва шафқатсизлик ғояларидан ҳимоя қилишда, ёшларнинг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда, ёшлар ўртасида ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширишда, шу билан бирга, уларнинг содир этилиш сабабларини ва бунга имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлашда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг фуқаролик жамияти институтлари билан кенг доирадаги ҳамкорлигини йўлга қўйиш ўзига хос аҳамият касб этади.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, ҳуқуқбузарликлар махсус профилактикасини ташкил этишда уларнинг сабаблари ва содир этилишига имкон бераётган шарт-шароитларни бартараф этишга, айрим тоифадаги шахсларни аниқлаш ва уларга профилактик таъсир кўрсатишга қаратилган махсус ва тезкор-профилактик тадбирларни ишлаб чиқиш механизмларини белгиловчи норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилиш мақсадга мувофиқдир. Ушбу ҳужжатда шундай махсус тадбирларни ишлаб чиқиш, ўтказиш асослари, субъектлари, муддатлари, жалб этиладиган куч ва воситалар, моддий-техник таъминоти, тегишли тартиб ва қоидаларни аниқ белгилаб бериш лозим¹⁸. Зеро, қабул қилинган қонунлардаги нормаларни амалга ошириш бўйича аниқ механизмлар ишлаб чиқилмаслиги, қонунларнинг самарали ишлашига ёрдам берадиган тегишли қонуности ҳужжатлари чиқарилмаслиги кўпинча мазкур қонунларнинг ишламаслигига сабаб бўлади¹⁹.

References:

1. Аманов А. Ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг ҳуқуқбузарликларни олдини олишда фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлиги: миллий ва хорижий тажриба //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 10. – С. 85-93.
2. Аманов А.А. Янги Ўзбекистон ислохотлари даврида ички ишлар вазирлиги жамоат хавфсизлиги департаменти ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматлари фаолияти ҳуқуқий асосларининг такомиллаштирилиши //Eurasian Journal of Academic Research. – 2024. – Т. 4. – №. 11-2. – С. 22-29.
3. Аманов А.А. Ички ишлар вазирлиги жамоат хавфсизлиги департаменти ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш фаолияти //Eurasian Journal of Academic Research. – 2024. – Т. 4. – №. 11-2. – С. 41-47.
4. Аманов А.А. Ички ишлар вазирлиги жамоат хавфсизлиги департаменти ҳуқуқбузарликлар профилактикаси хизматларининг жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш фаолияти //Eurasian Journal of Academic Research. – 2024. – Т. 4. – №. 11-2. – С. 41-47.

18 Зиёдуллаев М.З. Ички ишлар органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш фаолиятини тартибга солишнинг идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари таҳлили ва уларни такомиллаштириш истикболлари // Жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлашнинг долзарб масалалари: республика илмий-амалий конференция материаллари. - Т.: УзР ИИБ Академияси, 2015. – Б.39.

19 Каримов И.А. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги 2015 йил 23 январдаги маърузаси.

5. Аманов А., Куйлиев И. Профилактика хулиганства //Современные подходы и новые исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 15. – С. 151-154.